

بنیادهای اعتقادی فرقه ذکری و خاستگاه‌های آن^۱

عبداله صفرزایی*

هادی و کیلی**

چکیده

فرقه «ذکری» در تحولات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جنوب شرق ایران به‌ویژه بلوچستان تأثیر گذارده است. کار ذکری‌ها از اوایل سده یازدهم هجری در بلوچستان جنوبی یا مکران به مرکزیت کچی آغاز شد. سرچشمه پیدایی این فرقه، آموزه‌های محمد جونپوری (اوایل قرن دهم) بود. وی از پرورش‌یافتگان طریقت چشتی شبه قاره هند به شمار می‌رفت که مدعی بود «مهدی موعود» است. به نقل از دست‌نوشته‌های مذهبی ذکریان قرون دوازدهم و سیزدهم، کسی به نام محمد آتکی مؤسس این فرقه بود که کمابیش یک قرن بعد از جونپوری، در کچی بیشتر مقدسات و شعائر فرقه‌اش را تعیین کرد. آرام‌آرام برخی از حاکمان محلی و مردم مکران به گروه پیروان این فرقه پیوستند. اکنون پیروان ذکری به گروه‌هایی تقسیم می‌شوند. گمان می‌رود آنان مبانی اعتقادی‌شان را از اندیشه پهلور مهدی موعود (عج) و تفکرات باطنی‌گری صوفیانه اقتباس کرده و با گذشت زمان آنها را با تأویلاتی همراه کرده و از رسوم محلی نیز تأثیر پذیرفته باشند. پژوهش‌های اندکی درباره ذکری‌ها سامان یافته و از این‌رو، ویژگی‌های تاریخی و خاستگاه فکری آنان به‌درستی روشن نشده است. هدف این نوشتار، تبیین بنیادهای فکری و خاستگاه اعتقادی ذکریان است که با استفاده از منابع کتابخانه‌ای، تاریخ شفاهی و تحقیقات میدانی، به روش تاریخی با شیوه توصیفی - تحلیلی صورت گرفته است.

۱. تاریخ دریافت ۹۳/۰۲/۰۲؛ تاریخ پذیرش ۹۳/۰۸/۱۰.

* دانشجوی دکتری تاریخ دانشگاه فردوسی، گروه تاریخ، مشهد، ایران. Abdolhasfarzaie@gmail.com

** دانشیار دانشگاه فردوسی مشهد، گروه تاریخ، مشهد، ایران. vakili355@yahoo.com